

Posebno mi je upao u oči broj 9 od ove godine. Čitav taj broj posvećen je Ivanu Gunduliću. Veliki hrvatski pjesnik iz 17. stoljeća, čini se, nije bio dovoljno poznat u Engleskoj. *British-Croatian Review* nije propustila priliku da ga predstavi svojoj publici. Prvi cjeloviti prijevod njegove *Dubravke* pojavio se tako ove godine na stranicama naše *Britansko-hrvatske revije*. Izradio ga je s uvodnim izlaganjem o *Dubravci* i Gunduliću dr. E. D. Goy, profesor na sveučilištu u Cambridgeu. Zahvaljujući uredništvu *Revije* i njegovu radu britansko općinstvo sada ima priliku da upozna našega pjesnika suvremenika Shakespearea i Donnea, dvadesetak godina starijeg od Milтона.

To je ujedno prvi cjeloviti prijevod jednog književnog djela iz starije hrvatske književnosti na engleskom jeziku.

Vjerujemo da će ova naša revija izdržati na svojem započetom putu u službi duhovnog i kulturnog hrvatskog ambasadora u Engleskoj.*

MONSERRAT

Putopisna crtica.

Dinko Morović

U kišnim oblacima bio je obavljen Monserrat u času kad sam se žičarom prebacio sa željezničke stanice u sklop čudnih, fantastičnih stijena koje je neka geološka kataklizma preobrazila u vrtlog stravično-veličanstvenih kamenih divova, između kojih se uklopio samostan.

Teško je opisati ugođaj koji nastaje gledajući kako se oblaci gonjeni južnim vjetrom naganjaju preko svetišta i nestaju u kamenim vrltima. Visina ovih brda ne prelazi visinu našeg Mosora. (Monserrat znači ispiljena planina, ima najviši vrh 1235 m.) Ali, zbog posebne geološke konfiguracije, zbog sklopa ovih stijena što poput nekih davnih, izumrlih čudovišta strše u visine neba, planina se čini znatno višom nego što u stvari jest. A ugođaj visine još više pojačavaju samostanske zgrade koje su se jednostavno sljubile s ovim kamenjem. Ova sveta planina poznata hodočasnima, još u jedanaestom stoljeću, privlači i danas svojom krasotom, ozbiljnošću i veličanstvenošću tisuće i tisuće vjernika i znatizeljnih turista.

Eto, i ja se pomiješah s njima.

Stiješnjen među gomilom, probijao sam se kroz povorke u živopisnim katalonskim odijelima, pažljivo se uklanjao bolesničkim kolicima iz kojih su virile glave bolesnika. Koji potresni prizor! Još i danas me progone tužni pogledi ljudske patnje. Gledajući jad i bijedu ljudskih tjelesa koje su pratioci vozili do posebnog hodnika za bolesnike, moje su se misli smutile, slika bijede ljudske kvarila je radost gledanja ljepote crkvenog portala. Tako mi se raspoloženje mijenjalo u duhovnom ugođaju i stravi bolesti. Tako jednom u Loretu (1963.) gledajući povorku patnika jednostavno sam pobjegao nizbrdice i nisam se zaustavio sve do željezničke postaje. Teško je gledati ljudsku bijedu znajući da ne možeš pružiti pomoć. Dok je siromaštvo ustaljena ljudska, pa ako hoćete i klasna, podijeljenost ljudi i naroda iste vrste koju zoolozi ponosno u svojim knjigama nazivaju »homo sapiens«, dotle je ova podijeljenost na zdrave i bolesne nešto sasvim drugo. Zašto ja imam zdrave ruke? Zašto ja hodam uspravno? — a ovaj tu do mene nepomično leži u svojim

* Adresa uredništva: *British-Croatian Review*, 40 Henley Grove, Henleaze, Bristol, BS9 4EG

kolicima i beskrajno tužnim, ili čak apatičnim pogledom gleda svoju zdravu subraću. I kakve moraju biti njegove misli, a kako tek snažna njegova vjera!

Monserrat, to je zavjetna crkva. Skupilo se tu neprocjenjeno blago, nagomilale se darovštine španjolskih i drugih uglednika u riznici i muzeju, crkva je načičkana zavjetnim darovima i zastavama, a nad svim tim lebdi blagi lik Crne Gospe sa Monserrata. Mnogi i mnogi dolaze u ovo svetište kao obični turisti i znatiželjnici, a vraćaju se kao obraćenici, kao pobožni vjernici.

Što je to što tako snažno djeluje na ljude u ovoj prirodnoj osamljenosti visokih vrhova među kojima se gomilaju oblaci? Da li je duhovna Walhala potrebna jednako srednjovjekovnom plemiću kao i današnjem modernom nomadu? Što je to u ovim samostanskim gudurama tako snažno što je dalo snage jednom Ignaciju Lojoli da se sav posveti Bogu mjesto svijetu?

Stojim i razmišljam, ali ništa za sada ne mogu zapisati što već nije zapisano u prospektima, knjigama i molitvama o Crnoj monserratskoj Gospi. I ja u svoju bilježnicu uklapam tek nekoliko svojih stihova:

O Crna Gospo, oslobodi bola
ponizni narod što pred tobom stoji,
što prsa lupá i krunice broji
ko davno što je brojio Lojola.

Visoke hridi, kamen toplog sjaja,
zvijezde u noći uz treptaje svijeća
— crkva je ovdje ko lađa ploveća
što nosi narod put nebeskog raja.

Svi nemiri duše i sve naše boli
ovdje se liječe uz uzdahe vruće,
osjećaš ovdje Božje nadahnuće:

Usliši, Gospe, u toj suznoj doli
sav narod što sad na koljena pada,
ojačan nadom da će nestat jada.

Ovo je katalonsko svetište inspiriralo Rikarda Wagnera da u svom *Parsifalu* stvori nezaboravni lik mladića koji je »sućustvom uman, a nevin i lud«.

Dugo ostaje slika Monserrata u meni. I poslije, u šetnji po bučnim ulicama Barcelone dolazi mi pred oči sakralna vizija ovog svetišta, koje su već počeli osvajati znatiželjni turisti kao metu svojih nestrpljivih želja za promjenom. Škljocaju tako svojim fotoaparatom i filmskim kamerama, snimaju pročelje svetišta, samostanske zgrade i dvorišta, razgledaju crkvu, kao što čine već svuda po svijetu, pa i u nas.

Teško je na putovanjima biti osamljen. Čovjek je društveno biće, ne voli samoću. Lijepo je kad svoja ushićenja, svoje želje, nade i boli možeš podijeliti s drugima. Nalazeći se sasvim osamljen u vrtlogu turista u Monserratu, ne poznajući nikoga s kime bih izmijenio dojmove, osjećao sam se nekako tužno. Međutim, polako u tom živom kontrastu osamljenosti među tisućama lica, u gužvi restorana, prodavaonica suvenira, procesija i pjevanja, naprosto se smanjivao osjećaj samoće, da zatim sasvim nestane u samom svetištu, gdje su skladni glasovi samostanskih školaraca pjevali. I kad je nešto poslije glas svećenika započeo krunicu, a dupkom puna crkva odgovarala, nisam bio više sâm. Bio sam dio naroda, dio cjeline, svejedno mi je bilo što sam ovdje nepoznat, što je molitva na drugom jeziku, jer združeni u molitvi niste više nepoznati, pa da se nalazite u bilo kojem kraju svijeta, postajete dio svih, dio naroda Božjega.